

та океанотехниці: Матеріали міжнародної науково-технічної конференції 5-7 жовтня 2011 р.: – Миколаїв: НУК, 2011. – С. 670-673.

4. Сапак Н. В. Художественное образование в Николаеве / Н. В. Сапак // Шлях до визнання : науково-публіцистичний альманах, присвячений 40-річчю Миколаївської філії Київського національного університету культури і мистецтв / гол. ред. О. Іванов. – Миколаїв : МФ КНУКіМ, 2011. – С. 38-44.

5. Сапак, Н.В. Становлення дизайн освіти Миколаєві. Історія і сучасність // Дизайнерська освіта Україні у світовому контексті [Текст] / Н.В. Сапак // Зб. матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Харків: ХДАДМ, 2011. – С.171-173.

6. Сапак Н. В. До питання становлення та розвитку дизайну в Миколаєві / Н. В. Сапак // Стан та перспективи розвитку культурологічної науки в Україні : зб. тез доповідей Всеукр. наук.-практ. конф. / [редкол.: Н. В. Федотова (гол. ред.) та ін.]. – Миколаїв : МФ КНУКіМ, 2015. – Ч. 1. – С. 17-21.

7. Сопільняк М. М. Сучасний стан художньо-дизайнерської освіти в Україні: тенденції, проблеми, перспективи розвитку / М. М. Сопільняк // Стан та перспективи розвитку культурологічної науки в Україні : зб. тез доповідей Всеукр. наук.-практ. конф. / [редкол.: Н. В. Федотова (гол. ред.) та ін.]. – Миколаїв : МФ КНУКіМ, 2015. – Ч. 1. – С. 155-157.

8. Сопільняк М. М. Теоретичні засади формування особистості художника-дизайнера засобами кольору та призначення живопису як виду зображувального мистецтва / М. М. Сопільняк // Стан та перспективи розвитку культурологічної науки в Україні : зб. тез доповідей II Всеукр. наук.-практ. конф. / [редкол.: Н. В. Федотова (гол. ред.) та ін.]. – Миколаїв : МФ КНУКіМ, 2016. – Ч. 1. – С. 221-229.

Сидоренко Т. В.,
кандидат наук з соціальних
комунікацій, доцент, завідувач кафедри
інформаційної, бібліотечної та архівної
справи, ВП «Миколаївська філія
Київського національного університету
культури і мистецтв», м. Миколаїв

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК СУЧАСНА ОСВІТНЯ ТЕХНОЛОГІЯ

Дистанційна освіта – це багатоаспектне явище, нова форма організації навчання, яка займає проміжне становище між стаціонарною і заочною формами. На думку багатьох учених, дистанційна освіта – це організований за певними темами, дисциплінами навчальний процес, який передбачає активний обмін інформацією між учнями і викладачами, а також між самими учнями, використовуючи при цьому сучасні засоби нових інформаційних технологій. Дистанційна освіта – це форма навчання, рівноцінна з очною, вечірньою, заочною

та екстернатом, що реалізується, в основному, за технологіями дистанційного навчання [1].

Питання використання дистанційної підготовки студентів вищої школи розглядали українські та зарубіжні дослідники: О. Абакумова [2], І. Блощинський [3], О. Кочкодан [4], Р. Ріжняк [5], П. Стефаненко [6], Ю. Торба [7] та ін. Різноманітною є тематика публікацій з питань дистанційної освіти останнього десятиліття, а саме: історико-теоретичні основи феномена дистанційної освіти; теоретико-методологічні аспекти організації дистанційної освіти; особистісно-орієнтованого підходу в системі дистанційного навчання; відкриті системи дистанційного навчання; система Moodle в самостійній роботі студентів; організаційні моделі дистанційної освіти; розвиток науково-педагогічного забезпечення дистанційного навчання у ВНЗ України; роль викладача у дистанційному навчанні та особливості педагогічної взаємодії тьюторів та студентів як суб'єктів дистанційного навчання; етапи розвитку дистанційної освіти, зокрема: кореспондентське навчання; навчання із застосуванням мультимедійних засобів; навчання, яке повністю ґрунтується на використанні Інтернет-ресурсів; використання хмарних технологій у дистанційному навчанні; дистанційне навчання у ВЗО України та інших країн світу та ін.

Поняття «дистанційне навчання» трактують по-різному. Дистанційне навчання – це новий метод дидактики, можливість навчатися і здобувати знання віддалено від закладу освіти в будь-який зручний для студента час. Це процес отримання знань і навичок за допомогою спеціалізованого освітнього середовища, що базується на використанні інформаційних технологій і забезпечує обмін навчальною інформацією на відстані та реалізує систему супроводу й адміністрування навчального процесу [8]. Це нова технологія самостійної роботи студентів. Дистанційне навчання – сукупність наступних заходів: засоби надання учбового матеріалу студенту; засоби контролю успішності студента; засоби консультації студента програмою-викладачем; засоби інтерактивної співпраці викладача і студента; можливість швидкого доповнення курсу новою інформацією, коригування помилок [9].

В Україні існує декілька моделей дистанційного навчання: на базі самостійного вивчення матеріалу (екстернат), навчання в автономних освітніх установах (або ж за спеціальними автономними навчальними системами) і навчання з використанням мультимедійних програм. Основними видами занять за дистанційною формою навчання є: лекція, семінар, лабораторні й практичні заняття, консультації та інші (такі самі, як і на денній формі навчання). Заняття зі студентами проводяться дистанційно згідно з навчальним планом. Усі контрольні оцінювання можуть здійснюватися дистанційно [10].

Дистанційна освіта передбачає якісний контент і зворотній зв'язок. Сьогодні під час навчання використовуються різні форми організації взаємодії викладача і студентів у дистанційному режимі. Взаємодії, що здійснюється на відстані, притаманні всі властиві навчальному процесу компоненти, які реалізуються спеціальними засобами інтернет-технологій. Серед технологій

перевага надається тим, які передбачають інтерактивність. Так, для студентів вищих закладів освіти в Україні використовуються наступні інструменти дистанційної освіти: месенджери (Viber, Telegram), відеоконференції (Zoom, Google Meet, Skype), електронна пошта, форуми. Для стимуляції процесу навчання при дистанційному читанні лекцій використовуються інтерактивні експрес-опитування, кейс-методи, веб-квести.

Слід відзначити, що в дистанційній освіті використовуються синхронний та асинхронний режими (або зв'язки). Синхронний зв'язок виявився обов'язковим. Це зв'язок між викладачем і студентом в реальному часі. Тобто, під час дуже швидкої перебудови навчального процесу під час карантину всі заняття здійснювалися за розкладом конкретної групи, використовуючи онлайн-інструменти Google.

Асинхронний зв'язок передбачає приймання та передачу інформації (текстів лекцій, відеолекцій, практичних завдань індивідуальних та групових; завдань для самостійної роботи студентів тощо) в різних часових параметрах. Отже, студенти однієї групи займаються за єдиною програмою курсу та використовують однакові рекомендовані викладачем навчально-методичні матеріали.

У системі дистанційного навчання закладами вищої освіти України у першому десятилітті XXI ст. були зареєстровані Moodle; Web CT; Прометей; IBM Mindspan Solutions. До цього переліку можна додати Claroline, ILIAS, eFront.

Логічним продовженням теоретичного обґрунтування особливостей дистанційного навчання студентів стала практична частина нашого дослідження, яка включила в себе проведення опитування здобувачів вищої освіти (студентів спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа») у 2020 році та опитування студентів всіх спеціальностей та викладачів Відокремленого підрозділу «Миколаївської філії Київського національного університету культури і мистецтв» та ВП «Миколаївського факультету менеджменту і бізнесу Київського університету культури» у березні-квітні 2021 року.

Мета опитування – виявлення ставлення студентів і викладачів до технологій, форм, перспектив використання дистанційного навчання. Респондентами у 2021 році стали студенти 1-4 курсів у кількості 695 осіб та 48 викладачів. В розрізі профілів навчання – 23% студентів спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», відповідно 10% – культурологія; 20% – туризм, готельно-ресторанна справа; 11% – музичне мистецтво; 14% – хореографія, 22% – дизайн.

За результатами анкетування визначено частку науково-педагогічних працівників, які мали досвід використання технологій дистанційного навчання (до впровадження карантинних заходів): тільки 33,33% опитаних використовували систематично; 29,17% - інколи; 37,5% - не використовували. Отже, рівень володіння технологіями дистанційного навчання є ще посереднім.

На питання: «Чи задоволені Ви впровадженням технологій дистанційного навчання?» ми отримали наступні відповіді викладачів: 37,5% - так; 16,67% - ні; 45,83% - не можуть визначитись. Студенти на це питання відповіли наступним чином: 54,96% - так; 24,14% - ні; 20,86% - не можуть визначитись. Отже,

впровадженням технологій дистанційного навчання студенти задоволені, а викладачі ще не можуть визначитись, як ставитись до нових технологій. Це свідчить про те, що викладачам важче переходити на нові форми навчання і класичний підхід до навчання їм ближче і подобається більше.

Проведене анкетування виявило, що більша половина студентів мають позитивне ставлення до дистанційного навчання: відповіді студентів: 55,04% відповіли, що їм подобається дистанційне форма навчання; 24,5% – не подобається та 20,46% – не можуть поки визначитись; відповіді викладачів: 25% - подобається дистанційне навчання, 45,83% - не подобається; 29,17% - не визначились. Отже, переважна більшість опитаних студентів такою відповіддю погоджується з наданням освітніх послуг через систему дистанційного навчання і використання сучасних інформаційних технологій для отримання інформації та великої частки самостійної роботи. Такі технології допомагають підвищувати рівень пізнавальної активності студентів та досягати певних результатів у теоретичних, практичних навичках. А переважна кількість викладачів ще не готова до дистанційного навчання і впровадження нових технологій. Мотиви можуть бути досить різними: від страху перед новими вимогами часу, нестачі відповідного обладнання, живого спілкування зі студентами.

Далі ми спробували виявити думку студентів і викладачів щодо форм дистанційної освіти. На питання анкети: «Які форми дистанційного навчання Вам подобаються більше?» викладачі і студенти відповіли наступним чином: лекції з мультимедійним супровідом – 33,33% та 51,08%; практичні заняття – 25% та 32,29% відповідно; виконанню проектної діяльності (в межах самостійної роботи) та на практичних заняттях віддали перевагу 41,67% та 16,63%. Ці показники підтверджують, що для студентів лекція з використанням нових інформаційних технологій у вищій школі не втрачає актуальності, а на другому місці у студентів є практичні заняття. У викладачів зовсім інша позиція. На перше місце вони поставили проектну діяльність, яка не дуже цікавить студентів в рамках дистанційної освіти.

Гнучкість, модульність, економічність, технологічність виступають перевагами сучасної дистанційної освіти. Нам було цікаво, які переваги, на їх думку, є найбільш вагомими для визначення перспектив дистанційного навчання. За ранжируванням переліком викладачі і студенти назвали: гнучкість – 41,25% (46,85%); модульність – 28,17% (9,16%); економічність – 18,83% (28,83%); технологічність – 11,75% (15,16%) опитаних. Гнучкість як основну перевагу дистанційного навчання, за думкою здобувачів освіти та викладачів університету, можна пояснити можливістю викладення матеріалу курсу з урахуванням підготовки, здібностей студентів та можливістю навчання у зручний час, у певному місці.

Обидві групи респондентів (викладачі та студенти) майже одноставно визначили найбільш вагомими для них можливості дистанційного навчання: гнучкість у виборі найбільш зручних умов (місця і часу) – 35,67 % та 56,22 %, опрацювання теоретичного матеріалу на різних онлайн-платформах – 19,83 % і 10,18%, індивідуалізація навчання (10,83% та 15,93 %), комплексне ознайомлення

з дисципліною (25,17% та 16,65%); переваги відсутні (8,5%, та 1,02%). Ці показники свідчать про те, що студенти більшою мірою оцінили переваги дистанційного навчання, ніж викладачі.

Найбільш ефективними інструментами дистанційного навчання викладачами та студентами обрані віртуальні освітні середовища (Moodle, Google Classroom) – 62,17% та 56,69%; месенджери (Viber, Messenger, Telegram) – 20,5% і 18,76%; засоби відеозв'язку (Meet, ZOOM, Skype) – 12,17% та 21,92%; електронна пошта – 0% і 1,16%. Отже, за результатами опитування викладачів та студентів використовуються як синхронні, так і асинхронні засоби навчання.

Серед факторів, що заважають отримати студентам якісну освіту в режимі дистанційного навчання, відповіді розподілилися наступним чином: відсутність живого контакту (викладачі – 56,83%; студенти – 54,36%); прояви академічної недобросовісності (викладачі – 2,83%; студенти – 0,75%); недостатній рівень володіння засобами інформаційних і комунікаційних технологій (викладачі – 4,67%; студенти – 2,35%); відсутність безперервного доступу до мережі Інтернет (викладачі – 22,5%; студенти – 20,5%).

Два варіанти відповідей відрізнялися в анкетах для викладачів і студентів: розробка в стислий термін програм, методичного забезпечення дисциплін, підготовка онлайн-лекцій (викладачі – 8,5%); відсутність труднощів (викладачі – 4,67%); для студентів були сформульовані інші варіанти відповідей: необ'єктивне оцінювання (студенти – 1,54%); відсутність необхідної техніки вдома (студенти – 20,5%). Отже, найважливішою проблемою для студентів і викладачів виявилось відсутність живого контакту (питань комунікаційної взаємодії «студент-викладач», «студент-студент»). На це звернули увагу більше 50% респондентів обох груп. Також студенти у відповідях відзначили відсутність необхідної техніки для роботи в режимі дистанційного навчання – 20,5%.

На питання: «Які труднощі виникали під час дистанційного навчання?» студенти відповіли наступним чином: відсутність навичок самостійної роботи – 4,31%; неможливість організувати себе до перегляду (прочитання тексту) лекцій або виконання – 11,51%; окремі теми дисциплін складніше виконувати самостійно (онлайн), ніж в аудиторії – 50,35%; відсутність труднощів – 33,83%. Відзначимо, що переважна більшість студентів деякі складні теми дисциплін бажає вивчати в аудиторії.

Одним із складних питань, на наш погляд, є питання: «Чи Вважаєте Ви, що технології дистанційного навчання та інформаційні технології загалом, виступають невід'ємною складовою розвитку закладу вищої освіти (ЗВО)?». Відповіді обох груп респондентів були майже ідентичними: по-перше, в умовах карантину – це вимога часу (викладачі – 50%; студенти – 51,64%); по-друге, багато викладачів і студентів вважають, що це стратегічний пріоритет ЗВО (20,83% та 33,18%); по-третє, технології дистанційного навчання повинні використовувати всі науково-педагогічні працівники (12,5% та 15,18%); і 16,67% викладачів обрали варіант відповіді, що технології дистанційного навчання повинні використовуватися лише за бажанням викладачів.

Цікавим виявилось і питання: «На скільки відсотків Ви можете оцінити свою готовність до використання сервісів Google в системі дистанційного навчання?» Серед опитаних викладачів і студентів обрали шкалу від 75% до 100% (41,67% та 53,76% відповідно); від 50% до 75% (54,17% та 37,61%); до 50% (4,16% та 8,63%). Ці показники, на наш погляд, засвідчують достатню готовність респондентів обох груп для роботи в рамках дистанційного навчання. І, незважаючи на те, що тільки одній чверті викладачів подобається дистанційне навчання, вони готові до використання інформаційних технологій задля підготовки майбутніх фахівців. І як підтвердження даного висновку – більшості викладачів (а це 70, 83%) не потрібні тренінги з використання технологій дистанційного навчання.

Невтішними є відповіді і студентів і викладачів про використання електронних ресурсів бібліотеки філії: переважна більшість їх не використовує під час самостійної роботи.

Це попередні результати нашого дослідження. Окремим аспектом ще можна виділити показники відповідей студентів за курсами, за спеціальностями, а відповіді науково-педагогічних працівників узгодити зі стажем роботи, особливостями конкретної спеціальності підготовки студентів, терміном використання технологій дистанційного навчання тощо.

Результати цього річного дослідження в порівняльному аспекті з дослідженням ставлення студентів спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» (2020 р.) виявили позитивне ставлення до дистанційної освіти, застосування як асинхронних, так синхронних інструментів дистанційного навчання, збільшення рівня готовності до використання освітніх сервісів в системі дистанційного навчання, формування вмінь працювати самостійно.

Отже, результати анкетування стверджують, що технологія дистанційного навчання, базуючись на принципах відкритого навчання, створює сучасне інформаційне освітнє середовище, привабливе для студентської молоді. Отже, дану форму навчання можна залишити в перспективі в межах змішаного навчання для студентів вищої школи.

Проведене дослідження ставлення здобувачів освіти та викладачів галузі «Культура і мистецтво» (на базі Миколаївської філії КНУКіМ та МФ КУК) дало можливість виявити переваги і недоліки дистанційної освіти; позитивне ставлення до даної форми навчання та її сучасних технологій; оцінити свою готовність до її використання. Відповіді респондентів дають можливість підтвердити, що дистанційна освіта виступає одним з перспективних напрямів розвитку інноваційного потенціалу вищої школи, а дистанційне навчання, засноване на використанні персональних комп'ютерів, електронних підручників і засобів телекомунікацій, які становлять якісно нову технологію навчання, являють собою нову форму організації освіти, забезпечуючи гнучкість, зручність та інтерактивність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні. URL: <http://uiite.kpi.ua/2019/06/03/1598/> (дата звернення: 11.05.2020).
2. Абакумова О. О. Феномен дистанційної освіти в контексті сучасних соціокультурних змін. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Філософія. Психологія. Педагогіка.* 2011. № 2. С. 7-10. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/VKPI_fpp_2011_2_1.pdf. (дата звернення: 21.05.2020).
3. Блощинський І. Г. Сутність та зміст поняття «дистанційне навчання» в зарубіжній та вітчизняній науковій літературі. *Вісник Нац. акад. Держ. прикорд. Служби України. Серія: Педагогічні науки.* 2015. вип.3. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadps_2015_3_4.pdf (дата звернення: 15.03. 2021).
4. Кочкодан О. Д. Реалізація особистісно-орієнтованого підходу в системі дистанційного навчання. URL: <https://www.sworld.com.ua/konfer45/19.pdf> (дата звернення: 22.03.2021).
5. Ріжняк Р. Розвиток науково-педагогічного забезпечення дистанційного навчання у вищих навчальних закладах України. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки.* 2013. вип.122. С. 296-309.
6. Стефаненко П. В. Дистанционная система обучения в высшей школе: моногр. Київ, 2012. 396 с.
7. Торба Ю. І. Дистанційне навчання як один з пріоритетних напрямів модернізації професійної освіти. *Наукова скарбниця освіти Донеччини.* 2013. № 3. С. 77-81. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nsod_2013_3_17.pdf/ (дата звернення: 21.05.2020).
8. Дистанційне навчання. Вікіпедія. Вільна енциклопедія. URL: http://uk.wikipedia.org/wiki/Дистанційне_навчання (дата звернення: 21.05. 2020).
9. Вища освіта. Інформаційно-аналітичний портал про вищу освіту в Україні та за кордоном. Дистанційна освіта 2018. URL: <http://vnz.org.ua/dystantsijna-osvita/pro> (дата звернення: 25.05.2020).
10. Дистанційна освіта в Україні: навчання у стилі digital nomads. URL: <https://studway.com.ua/distanciyna-osvita/> (дата звернення: 23.03.2021).